

1945, 3. květen. Košice. — Ze zápisu jednání vlády a osnově vládního nařízení a národních výborech. Národně socialističtí a lidovečtí ministři se snažili alespoň brzdit revoluční legislativní činnost nové lidové moci.

Ministr V. Nosek jako resortní ministr odůvodňuje podrobně jednotlivá ustanovení předloženého návrhu a jeho výklad tvoří přílohu tohoto zápisu. Dodává, že došly připomínky od ministerstva financí, které se týkají jednak dalšího působení těch veřejných orgánů, jež nemají politickou, nýbrž čistě administrativní činnost, jako berní správy a pod., jednak jde o otázku, zda k iniciativě pro odvolání člena národního výboru nemá stačit menší počet voličů než polovina. Ministr je ochoten vyhovět první připomínce, ale pokud jde o druhou, domnívá se, že v praxi bude mít na schůzi každý volič možnost takové iniciativy.

Ministr prof. dr. A. Procházka chce promluvit nejprve o formální věci, kterou považuje za důležitou. Je si plně vědom toho, že osnova je naléhavá a nesmírně důležitá. Přes to je nutno, aby byla zároveň podle možností dokonalá. Již zákonodárná činnost státního zřízení v zahraničí trpěla určitými nedostatky a nebyla na výši domácí. Zde je situace ještě obtížnější a proto je úroveň osnov nižší než v Londýně. Proto se ministr přimlouvá za zřízení sboru právních odborníků, kteří by každou osnovu s hlediska legislativně technického posuzovali a zdokonalovali. Nešlo by přirozeně při takové revisi o politický obsah osnovy. Považuje za svou povinnost, aby jako universitní profesor práv a bývalý předseda Právní rady přednesl tento návrh.

Ministr spravedlnosti prof. dr. J. Stránský sdílí v podstatě názor prof. Procházky a při tom se domnívá, že osnova se musí projednat též z věcných důvodů s velikou rozvahou, neboť představuje nesmírně důležitý politický krok a ten se musí uskutečnit v plné dohodě a jasnosti tak, aby si snad jednotliví účastníci nepředstavovali pod řešením, které se stane, každý něco jiného. Ministr by považoval žádné řešení za lepší než takové řešení, neboť život by si v případě, že se nestane legislativní úprava, sám vynutil úpravu faktickou. Nutno mít důvěru k lidu, který si přes ojedinělé chyby a omyly v zásadě najde správné řešení. Po stránce formální navrhuje ministr, aby se upustilo od povšechné rozpravy a aby se ihned přikročilo k projednání jednotlivých paragrafů, při čemž debata o paragrafu 1 poskytne vhodnou příležitost k výměně názorů o otázkách všeobecných. Po projednání ve vládě může se osnova stát předmětem dalšího jednání v ústavně-právním sboru odborníků a politickém sboru předsednictva vlády. Tam se vlastně podle ministrova názoru měla projednat nejdříve.

Ministerský předseda Zd. Fierlinger vysvětluje, že praktické úvahy mluvily pro dnešní postup. Ministr V. Nosek nemyslí, že by si život pomohl sám. Došlo by ke sporům a k pochybnostem a konkrétně ví ze svého zájezdu na Moravu, že jednotlivé okresní národní výbory neměly jasno o tom, zda okresní úřady mají zůstat v činnosti a v Brně chtěli dokonce zvolit místo zemského národního výboru zemské zastupitelstvo. Ministr prof. dr. J. Stránský poukazuje na to, že demokratisace veřejné správy, jejíž základ mají tvořit národní výbory, má být trvalou institucí. Proto je nesmírně důležité, aby se hned první pokus zdařil a aby se myšlenka tohoto zlidovění veřejné správy nezdarem nekompromitovala. Poukazuje na to, že také západní země, zejména Velká Británie mají mnohem větší účast občanského živlu na úkolech veřejné správy. Zmiňuje se o připomínkách, které prezident republiky učinil ve formě dopisu, když ústavní dekret o národních výborech podepsal. Poukazuje na to, že podle článku 3. ústavního dekretu vládní nařízení, jimiž se určí, jak národní výbory budou voleny a jak budou svou pravomoc vykonávat, musí být podepsány prezidentem republiky. Z tohoto důvodu by se vlastně měl vydat nový dekret presidenta republiky. Již v Londýně uplatňoval ministr a jeho političtí přátelé požadavek, aby se do ústavního dekretu pojalo podrobnější ustanovení o způsobu voleb do národních výborů v tom smyslu, že se provedou podle zásad demokratického československého volebního řádu, tedy jako volby tajné, rovné a poměrné. Tehdy se na základě politických jednání příslušné předpisy vyhradily zvláštnímu vládnímu nařízení. Ministr čte poté

pozměňovací text k par. 1., který připravil a zdůrazňuje, že je rozhodně proti volbám na schůzích, nýbrž volby musí být tajné, nezávislé a nekontrolované. Přes to mohou být jednoduché. Náš demokratický volební řád se může zjednodušit a nevyklučuje se zejména možnost dohody politických stran o jednotné kandidátní listině, ale volič musí mít možnost, aby hlasoval. Ministr předpokládá, že se také volby zatímního Národního shromáždění uskuteční na základě politické dohody a že k politické soutěži dojde teprve při volbách do definitivního Národního shromáždění. Domnívá se, že by prezident republiky nařízení nepodepsal, nebude-li zajištěn souhlas SNR. Nařízení předvídá pro Moravu a Čechy zemské národní výbory. Na Slovensku je situace odlišná, neboť zde je SNR, ale to nebrání celostátnímu řešení problému národních výborů a otázka formy definitivního ústavně-právního včlenění Slovenska do obnovené ČSR může při tom zůstat vyhrazena době pozdější.

Ministerský předseda Zd. Fierlinger se domnívá, že se věc může vyřešit jen pro české země, jinak nastal by značný průtah. Ministr kons. rada F. Hála má za to, že i národní výbory budou musit postupovat podle osvědčených obecních řádů a že jejich vnitřní organizace bude přizpůsobena organizaci obecních zastupitelstev a rad, že bude zejména třeba zřídit finanční komisi a stanovit jednotlivé referenty. Upozorňuje také na právní postavení úředníků, kteří, pokud se neprovinili, mají nabytá práva.

Ministr J. Ďuriš doufá, že slovo „prozatímní“ v prvním odstavci par. 1. neznamena, že okresní národní výbory mají býti jen zatímní orgány v době přechodné, nýbrž základem nové správy v obnovené republice. Má určité pochybnosti, zda by předpisy par. 4. osnovy o zemských národních výborech v Čechách a na Moravě nemohly mít nepříznivý vliv na postavení SNR a na ústavně-právní postavení Slovenska v nové ČSR, které je podle jeho přesvědčení vládním programem definitivně vyřešeno.

Ministr prof. dr. A. Procházka se přimlouvá za omezení debaty na předpis par. 1. odst. 1. a opakuje svůj návrh, aby se osnovou zabývala legislativní komise. Zabýváje se předpisem článku 3. ústavního dekretu, vysvětluje, že tu jde o předpis výjimečný a že vládní nařízení s platností zákona, které vyžaduje podpisu presidentova, je v našem právním řádu zcela zvláštním a ojedinělým zjevem. Ministr V. Majer myslí, že se musí zkoumat, zda navržené vládní nařízení zůstává v rámci ústavního dekretu, neboť kdyby tomu tak nebylo, pak by ani nařízení podle článku 3. ústavního dekretu nestačilo, nýbrž musil by se vydat nový ústavní dekret. Nutno si uvědomit, že národní výbory mají působit též jako vládní orgány a budou pak podřízeny vládě. Nebylo by proto možné, aby se národní výbory na Slovensku považovaly jen za podřízené SNR. Tam, kde budou úřadovat ve věcech celostátních, zejména vojenských, musí podléhat MNO a vládě. To je otázka zásadního významu a proto myslí řečník, že věc lze vyřešit jen celostátním dekretem po dohodě se SNR.

Ministr V. Kopecký zastává názor, že navržené nařízení nemůže být nařízení podle staré ústavy a podle právních pojmů z doby mírové, nýbrž vláda jako historická vláda doby revoluční musí mít pravomoc, aby věc vyřešila revolučně mimořádnými opatřeními. Tím nikterak nezasáhne do pravomoci presidentovi, který již vydal ústavní dekret. Podle ministrova názoru musí se nařízení omezit na české země a čeští členové vlády musí jednat jménem českého národa, který zatím nemůže projevit svou vůli tak, jak to mohli učinit Slováci v SNR. České země nemohou vycházet z takového sboru, poněvadž v nich neexistuje, a proto navazují na dřívější zemské zřízení. Důležité je to, co uvedl ministr Majer. Jeho pochybnosti jsou ovšem odůvodněny nedostatečnou stylisací osnovy. Musíme počítat s tím, že nastal určitý průlom do staré zásady o dělení zákonodárné, výkonné a justiční pravomoci. Tento průlom se uskutečňuje v jiných zemích za krvavých bojů a je právě naší zásluhou, že to děláme způsobem pokojným a bez bojů. Při funkci národních výborů nutno rozlišovat mezi funkcí samosprávnou a mezi funkcí, kterou budou mít národní výbory v oboru veřejné správy. U slovenských národních výborů je situace taková, že jako samosprávné orgány podléhají místní výbory výborům okresním a SNR a okresní výbory podléhají jen SNR. Pokud ovšem jednotlivé orgány a komise národních výborů budou obstarávat úkoly veřejné správy, budou podléhat ústředním

úřadům a vládě. Je ovšem vyloučeno, aby vláda ovlivňovala také samosprávný úsek činnosti národních výborů, t. j. úsek, kde rozhodování přísluší národním výborům a v poslední instanci SNR.

ÚPV Praha. Zápisy ze schůzí vlády, ze zápisu 6. schůze. Orig.

[249]

1945, 3. květen. Praha. — Zápis o plenární schůzi České národní rady, na niž se projednávala otázka jejího složení a příprav povstání.

Z á p í s

o plenární schůzi České národní rady, konané dne 3. května 1945. Schůzi předsedá I. místopředseda, br. Vrba.¹

Pořad: 1. Rozbor politické situace — důsledky: a) připravit převrat, b) zajistit ozbrojené jednotky.

2. Návrh na složení Národní rady podává gen. tajemník br. Malina: a) předsednictvo: předseda, 5 členů, tajemník, kteří mají právo rozhodovati. Schůzím bude stále přítomen též referent tiskové komise, mimo to bude vždy k jednání přizván referent té komise, do jejíž kompetence jednání přísluší. b) Členové — podle seznamu, který je k zápisu přiložen. Bratr Zuzánek² na odůvodněný návrh z Národní rady vyloučen souhlasem všech přítomných; proti hlasuje pouze jeden člen — br. Hašek.

Návrh na přizvání 4 členů z řad partyzánů omezen pouze na 2 členy: Richarda a Vlka, druzí dva do komisí — Špaček a Kudrna. Celkem 42 pracovníků, jichž počet možno rozšířit na 50. Navrženo, aby byli přibráni též členové z Liberecka, Domažlicka, Olomoucka a Slezska. Dále je nutno přizvat zástupce živnostníků (navržen br. K.) a jednoho zemědělského dělníka. Otázka, zda přizvat též jednoho člena z řad průmyslníků, zůstává otevřena.³

Politické zastoupení: komunisté 3 zástupce, sociální demokraté 1 zástupce, národní socialisté 1 zástupce, zemědělci 3 zástupce, odboráři 3 zástupce, družstva 2 zástupce, kult. svět bude zastoupen 13 zástupci.

Rovněž je nutno přibrat technika — a to inženýra-strojaře z Vítkovic a dělníka z Ostravska. Nově zřízena komise technická a zvolen její předseda. Otázka ostatních komisí se odouvá z programu schůze, poněvadž ji nutno ještě propracovat.

Právní komisi uloženo vypracovati jednací řád České národní rady.⁴

Tisková komise rozdělena na komisi tiskovou a kulturní.

Jednání s Dr. K. o Sokole: je poslušen příkazů košické vlády.⁵ Otázka koaličního národního

¹ Krycí jména odbojových pracovníků a organizací viz pozn. čís. 2 k dokumentu čís. 231 a pozn. čís. 2 k dokumentu čís. 234.

² Jedná se o zástupce Hnutí za svobodu. Bližší charakteristiku této odbojové skupiny viz pozn. čís. 3 k dokumentu čís. 231.

³ Otázka zastoupení velkoburžoazie v České národní radě byla komplikovaná. Původně byli přibráni dva zástupci takzvaných pokrokových průmyslníků. Spokojili se však pouze s pasivní účastí a odmítali plnit úkoly, které jim ČNR uložila. Byli proto později z České národní rady vyloučeni a místo nich byl kooptován J. Smrkovský za KSČ a J. Knap za ilegální ÚRO. (AÚD KSČ. Praha, 1945/669.)

⁴ Jednací řád byl později vypracován (viz pozn. čís. 1 k dokumentu čís. 256), nevešel však v platnost.

⁵ Dr. K. — zkratka pro zástupce Sokola dr. Kavalíra. Počátkem roku 1945 z iniciativy pokrokových funkciónářů Svazu DTJ (K. Marka a J. Mecra) a bývalého náčelníka Federace proletářské tělovýchovy Františka Jeřábka došlo k závazným jednáním mezi představiteli jednotlivých tělovýchovných a sportovních organizací. Na těchto poradách byly prodiskutovány otázky boje proti okupantům a problémy tělovýchovy v budoucí osvobozené republice. Z těchto jednání vzešlo potom dne 5. května programové prohlášení „Sjednocenou tělovýchovou k budování nového Československa“, adresované pracujícímu lidu a mládeži Československa a všem